

СЛАВКО ГОРДИЋ

ИНТЕЛЕКТУАЛАЦ У СФЕРИ ПОЛИТИКЕ

Вероватно је за разматрање наше проблематике неопходно претходно чишћење појмовно-терминолошког апарата.

Дакле, шта је и ко је интелектуалац? Можемо ли овим поводом говорити о позиву или, с ризиком извесне патетике, о позвању?

Како, потом, разграничити домен интелектуалца са доменом експерта или специјалисте? Колико знам, савремена социологија науке рачуна са три равноправна актера универзитетске наставе: са експертом, предавачем и организатором. И кад је најуспешнији, рекао бих да ниједан од тројице није нужно интелектуалац. Као што, обрнуто, ни интелектуалац није нужно ни експерт, ни предавач, ни администратор или организатор.

Па ко је онда најближи интелектуалцу, човеку који се, сартровски речено, бави оним што га се не тиче? Можда филозоф. По-најпре филозоф који је мање усредсређен на ужа питања струке а више на расветљавање најопштијих питања стварности и трагање за истином света у целини. Произлази, тако, да интелектуалац нужно суседује са филозофом чија се мисао, како би рекао Јасперс, одвија у „начинима свеобухватног” и да у њој треба да се „осети нешто што се тиче свакога”.¹ Овај вид суседства, да не кажемо подударности, интелектуалца са филозофом, по моме (аматерском) просуђивању као да налазимо и код владике Николаја Велимировића и Георгија Флоровског. Први каже: „Мисли целосно а не одломљено”,² а други: „Поглед на свет који човек исповеда увек је целостан.”³

¹ Карл Јасперс, *Филозофија еџзистенције – Увод у филозофију*, Просвета, Београд 1973, 240.

² Св. Николај Велимировић, *Србадија – Жички усџав*, Војловица 2011, 29.

³ Георгије Флоровски, *Метџафизички ѓредуслови уџојизма*, Модерна, Београд 1991, 7.

Осим трагалачке оријентације на свеобухватно и целовито, изван и изнад стриктног упражњавања струке, биће да интелектуалца интелектуалцем чини и етика ангажованости, или, како је Јовица Тркуља насловио један чланак о Михаилу Ђурићу, „етос јавног деловања”.⁴ Одмах нам падају на ум Расел, Чомски и Хандке, који не држе страну јачем него бољем, али и њихов антипод – Бернар Анри Леви, ветеран интелектуалног шоу-бизниса и ватрени заговорник војних интервенција.

Дакако, изблиза се и одмах не види колико је откривалачке утемељености и, посебно, моралне висине у нечијем интелектуалном ангажману. Матош је, тако, тврдио да је Скерлић лишен „мартирских нагона”. Убрзо се, међутим, испоставило да је поменути „учитељ енергије” управо и парадигма прегалачког мучеништва. Узгред речено, у преткумановској Србији нису ретки интелектуалци са изразитом висином и чистотом у етосу свог јавног деловања. Сетимо се Љубомира Стојановића, или Радоја Домановића, за кога кажу да је увек хитао да се посвађа са оним од кога би могао имати некакве користи.

Међутим, и нажалост, знамо да од Платона до наших дана ангажман најумнијих не јамчи много, поготово на кратак рок. Спасење се не може озаконити, уздахнуо је Волт Витмен на крају свог ентузијастичког вишегодишњег демократског активизма. Опште је место да најбољи не постижу много у сфери политичке моћи. Можда и стога што „демократска политика није појмовно стабилizована”,⁵ како мисли савремени француски политиколог Никола Танзе, који на самом почетку своје књиге *Политика* каже како нигде у њој неће „предложити ниједну дефиницију политике и политичке сфере”.⁶ А неколико деценија пре њега, поред толиких других, и Енглеz Гилберт Кит Честертон, либерални католик, ексцентричан колико и доброћудан, даје свој сетно-хуморни прилог хроници илузорности сваког очекивања да најбољи промене свет, или бар ублаже његова зла. У његовој замашној *Ауџиобиографији* читамо, тако, и о једном руском аристократи, који би Д’Анунција поставио да управља Италијом а Анатола Франса Француском, „сигуран да све док су политичари песници, или бар писци, они никада не могу да направе било какве грешке или да не разумеју једни друге”.⁷ Од пишевог скептичног запажања „да управљање захтева општу

⁴ Видети: Јовица Тркуља, „Животни пут и етос јавног деловања Михаила Ђурића”, *Код 21: часопис за културу и уметност*, Шабац 2016, 21–40.

⁵ Никола Танзе, *Политика*, Плато, Београд 1999, 34.

⁶ Исто, 10.

⁷ Гилберт Кит Честертон, *Ауџиобиографија*, Богословско друштво Отачник, Београд 2015, 250.

идеју а да су идеје Франса и Д'Анунција потпуно супротне”, као да више говори његова последња, враголаста реченица о сусрету с егзалтираним руским утопистом: „Могу само да кажем да када је он изашао кроз врата, човек је осећао да је исто тако могао да изађе и кроз прозор.”⁸

Толико о прошлости, махом цитатомански и анегдотски. А будућност? Она већ баца злокобне сенке на ово наше време, претњама неупоредиво тежим од евентуалне маргинализације интелектуалаца. Претпоследњег дана минуле године уписао сам у дневник реченицу које сам се и сâм уплашио: „Ако свет виси о петељци нечијег каприца, или могућне забуне, нема те речи, визије и чина који доносе спасење.” А данас, погледајте и почујте Трампа, и не само њега.

Српски народ је мали народ с психологијом великог народа. Мали народи су планетарна загонетка. Прва је тврдња Кашанинова, друга Владе Готовца. Кида се где је најтање. Бојати се начина на који ће наша „планетарна загонетка” бити решавана.

Ево само неколико из низа великих питања с којима би се морали понети наши интелектуалци у будућности – ако их буде и ако је буде. И ако их центри моћи и њихови услужни експерти не надмудре.

Прво је можда и нерешиво: како преживети олујно невреме дивљег, разбојничког, зоолошког капитализма кад, рецимо, држави није довољно ни једанаест година судских процеса, ни више од хиљаду доказа и двеста сведока да утврди како су пропала нека од највећих српских предузећа? Борба с корупцијом и тзв. стечајном мафијом коштала је државу око 50 милиона евра, таман онолико колико је групи од 48 оптужених приписано да је кроз стечајне поступке оштетила српску привреду. Мада је број осумњичених и ухапшених током истраге стално растао, као и списак кривичних дела, суд је најновијом одлуком осудио само четворицу оптужених.

Друга, можда и најтврђа мртвоузлица је демографска осека. Ослушнимо три реченице из Ускршње посланице патријарха Иринеја. „У Србији сваке године умире по један велики град због смртности много веће него што је рађање. Тај податак је разлог за плач и ридање, али и аларм за узбуну. Мора се нешто учинити да се тај пут смрти заустави.” А шта се чини? Дан пре ове посланице, могли смо прочитати у истим новинама чланак Мише Ђурковића о школском приручнику „за промоцију хомосексуализма и порнографије, за подстицање дечје сексуалности и експеримената у том

⁸ Исто.

пољу, као и за опањкавање традиционалне породице⁹ – а све то под окриљем по хитном поступку усвојеног Закона о заштити од насиља у породици. И шта? Ништа. И овај ће „аларм за узбуну” наићи на тврде уши званичника и њихове експертске послуге, какав је случај и са мојим недавним предлогом на једном од надлежних места да се у оној плетеници од близу двадесетак законом предвиђених циљева образовања и васпитања нађе и место за буђење и развој демографске свести.

Трећи сплет питања бих назвао идентитетским, са вазда живом свешћу о рефлексном отпору бучних и свеприсутних невладиних организација које сваки промишљен и одговоран став жигошу као конзервативан, а конзервативан као реакционаран. Тешко је живети с таквом муком духу. Ипак постављам два питања времену садашњем и веселој нашој будућности. Прво се тиче судбине српског народа и српског језика у Црној Гори, питање на које службена Србија углавном слеже раменима – за разлику, ако смем да подсетим, од друкчијег реда ствари у нашем оклеветаном социјализму, кад је СКЗ објавила десет томова *Историје српског народа*, у којој су Србија и Црна Гора третиране као две српске државе. И друго моје идентитетско питање је катастрофично интонирано: ако је држава Србија двапут ухваћена на спавању, па 2005. и 2006. ратификовала европску повељу којом се признаје постојање и име босанског језика, приређујући тако васкрснуће Бенјамину Калају и другу смрт Петру Кочићу, нећу ли се и ја, рођен у Херцеговини, једног јутра пробудити као припадник босанске нације, коме је, дакако, босански матерњи језик?

На самом крају ове јеремиаде морам исказати и своју бојазан да се ни у времену будућем, у растућем медијском и дигиталном жагору, глас одговорних и аутентичних интелектуалаца неће боље чути ни разазнавати. Можда смо за то унеколико и сами криви. Ево и малог примера, да не кажем доказа: никад нисам видео ни чуо да је неко прочитао или коментарисао зборник *Интелигенцијалци и друштвена стварност* (2005), који смо после скупа с том темом објавили у Београдском форуму за свет равноправних. А међу његовим корицама је и оглед недавно преминулог Слободана Јауковића, чији је наслов „О експерту као фигури антиинтелектуалца” центриран и интониран управо као и писмо којим смо љубазно позвани на овај скуп.

⁹ Миша Ђурковић, „Школски приручник за промоцију хомосексуализма”, *Полишка*, Београд, 13. април 2017.